

Monumentnummer*: 516362

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 05 maart 2001
Kadaster deel/nr 82760/153

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Itens Súdwest-Fryslân Fryslân

Locatiennaam Locatieomschrijving
Itens Links van weg Britswerd

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Oosterend H 326

Omschrijving**

Inleiding

De AMERIKAANSE WINDMOTOR is een markant herkenningspunt in het open weidegebied ten noorden van Itens. De naar Amerikaans model ontstane windmolen van het type "Mous Balk", is in Nederland vervaardigd en ontworpen door de Firma Mous te Balk. De molen werd begin jaren dertig gebouwd op de plaats van een afgebroken traditionele windmolen.

Omschrijving

De toren staat in een uit beton opgetrokken funderingsbak voorzien van houten deksels. In de funderingsbak is een stalen waaierpomp voorzien van een houten opleiderpijp met een houten terugslagklep aangebracht. Aan de polderzijde is een stalen kroosrek aangebracht. De molen maalt uit op de Friese boezem. De zeer slanke stalen toren heeft een ladder en een vierkante stelling bestaande uit stalen liggers. Het houten dek en het stalen hekwerk ontbreken thans (1998). Aan de bovenzijde van de toren is een geconstrueerd stalen motorlichaam aangebracht. Het zestien gegalvaniseerde stalen bladen tellende windrad heeft een diameter van 4.50 meter. Het rad bestaat uit zes straalarmen waartussen segmenten, met ieder drie bladen verbonden door twee ringen, zijn aangebracht. De molen is voorzien van twee vanen voor de zelfregeling naar de windrichting. De zelfregeling naar windsterkte gebeurt doordat bij toenemende omloopsnelheid de optredende tanddruk-reactiekracht van het windrad groter wordt dan de spanning van de

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

schroefveer van de vaan; de molen zal zich hierbij krimpnd uit de wind draaien. De molen zal hierbij geholpen worden door de vaste zijvaan, welke de molen ook uit de wind wil drukken. Er is dus sprake van een dubbel zelfregelingssysteem naar windsterkte. De molen is voorzien van een gietstalen gaande werk en stalen spillen. De bovenste tandwielen draaien hierbij als uitzondering in een dichte, met olie gevulde, tandwielbak. De waaierpomp wordt direct aangedreven door de verticale spil.

Waardering

De zogenaamde Amerikaanse windmotor uit de eerste helft van de 20e eeuw is van algemeen cultuurhistorisch en industrieel-archeologisch belang:

- voor de geschiedenis van de industriële archeologie van Nederland, in het bijzonder van die der in Nederland ontworpen en gebouwde windmotoren;
- vanwege de ontwikkeling van de vroeg-20e-eeuwse Nederlandse bemalingstechniek met gebruikmaking van Amerikaans model windmolens;
- voor de overgang van de bemaling van kleine bemalingsgebieden door traditionele windmolens naar die door "moderne" Amerikaanse windmotoren;
- als molentype kenmerkend voor de fase tussen windmolenbemaling en motorbemaling;
- vanwege zijn rol in het ontstaan van de bemalinggeschiedenis van het voormalige Waterschap "De Oosterwierumer Oudvaart" en later het Waterschap "Marne-Middelsee";
- vanwege zijn landschappelijke betekenis als markant herkenningspunt in het open weidegebied ten noorden van Itens.

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Industrie- en poldermolen

Functie

Molen

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument